

GECE VE GÜNDÜZÜN SIRRI

LEYL SÛRESİ

KUR'ÂN-I KERİM ÇALIŞMALARI SERİSİ

Derleyen

CEMÂLNUR SARGUT

NI
NEFES

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
LEYL SÛRESİ	11
ÂYET 1-3	15
1. “ <i>ve-l-leyli izâ yağşâ</i> ” / (Karanlığı ile) kaplayıp örttüğü zaman geceye,	
2. “ <i>ve-n-nehâri izâ tecellâ</i> ” / Açıldığı zaman gündüze,	
3. “ <i>ve-mâ ħalaka z-zekere ve-l-ünşâ</i> ” / Erkeği ve dişiye de yaratana and olsun ki,	
ÂYET 4-7	37
4. “ <i>inne sa’yeküm le-şettâ</i> ” / Gerçekten sizin işiniz başka başkadır.	
5. “ <i>fe-emmâ men a’tâ ve-ttekâ</i> ” / Bundan böyle her kim malını hayır için verir ve korunursa,	
6. “ <i>ve-saddaka bi-l-hüsnâ</i> ” / Ve en güzel olanı doğrularsa,	
7. “ <i>fe-se-nüyessiruhû li-l-yüsrâ</i> ” / Biz onu en kolay yola muvaffak kılacağız.	
İNFAK.....	51
İTTİKÂ-MUTTAKÎ-TAKVÂ	61
ÂYET 8-11.....	79
8. “ <i>ve-emmâ men bahîla ve-stağnâ</i> ” / Kim de cimrilik eder ve kendini hiçbir şeye ihtiyacı kalmamış görür,	

9. “*ve-kezzebe bi-l-hüsnâ*” / Ve en güzeli de yalanlarsa,
10. “*fe-se-nüyessiruhû li-l-’usrâ*” / Onu da en zor yola hazırlarız.
11. “*ve-mâ yuğni ‘anhu mâlühû izâ tereddâ*” / Çukura yuvarlandığı zaman malı onu kurtaramayacak.

ÂYET 12-13..... 103

12. “*inne ‘aleynâ le-l-hüdâ*” / Doğru yolu göstermek muhakkak bize aittir.
13. “*ve-inne lenâ le-l-âhirate ve-l-ülâ*” / Kuşkusuz âhiret de dünya da bizimidir.

ÂYET 14-18..... 133

14. “*fe-enzertüküm nâran telezzâ*” / Ben sizi, köpürdükçe köpüren bir ateşe karşı uyardım.
15. “*lâ yeşlâhâ illâ l-eşkâ*” / Ona ancak en azgın olan girer.
16. “*ellezî kezzebe ve-tevellâ*” / Öyle azgın ki, yalanlamış ve sırtını dönmüştür.
17. “*ve-se-yücennebühâ l-etkâ*” / En çok korunan ise ondan uzaklaştırılacaktır.
18. “*ellezî yü’tî mâlebû yetezekkâ*” / O ki, Allah yolunda malını verir, temizlenir.

ÂYET 19-21..... 169

19. “*ve-mâ li-ehadin ‘indehû min ni’metin tüczâ*” / Onun yanında, hiçbir kimsenin karşılığı verilecek bir nimeti yoktur.
20. “*illâ biğâ’a vechi rabbihî l-’alâ*” / O ancak yüce Rabb’inin rızasını aramak için verir.
21. “*ve-le-sevfe yerdâ*” / Elbette yakında kendisi de hoşnut olacaktır.

KAYNAKÇA..... 198

GENEL DİZİN..... 202

ÖNSÖZ

Hüsnâyı tasdik, takvâ ve Allah rızâsı için infak etmenin öneminden bahseden bu sûreyi çalışmaktan büyük bir zevk duyduk. Kitabın içinden bazı bölümleri burada sizinle paylaşmak istiyoruz:

Hüsnâyı tasdik, “Allah’ın isimlerinin gerektirdiği neticeleri kabul etmektir.” Yani ‘hüsnâyı tasdik’ten gaye; hiç kimseyi kınamamak, hiç kimsede abes görmemek, herkesin kendi vazifesini yaptığını kabul etmektir. Vazifesini yapan da haklıdır, çünkü herkes ezeli ismine göre hareket eder. Bu durumda kınanacak hiçbir şey yoktur. O halde bize düşen, herkesin ezeli ismine göre hareket ettiğini kabul etmek, ancak hareketi yapma şeklinden dolayı cezâ (karşılık) göreceğini bilmektir. Yani hareketi yaparken bir zarar verirse karşılığında o da zarar görecektir; iyilik yaparsa o da iyilik görecektir.¹

Gerçek takvâ şudur: Kalbindeki bütün düşüncelerini toplayıp bir tabağın içine koysan ve onu üstü açık bir halde çarşıda bütün halka sunsan, eğer onda utanacağın bir şey yoksa, işte bu, takvâdır.²

“Hz. Âişe’nin (r.a) şöyle dediği rivâyet edildi: Allah’ın Resûlü’ne (s.a.s) bir koyun hediye edildi. Koyunu taksim etti. Dedim ki: ‘Bize sadece boynu kaldı.’ Allah’ın Resûlü (s.a.s) buyurdu ki: ‘Bize boynu hariç tamamı kaldı.’”³

“Büyüklerden birine ‘Kulluğun şartı nedir?’ diye sordular. ‘Temizlik ve doğruluk, yani her türlü lekeden temizlik ve her türlü ziynete karşı

1 Cemâlnur Sargut

2 Abdülkâdir Geylânî, *Fethu’r-Rabbânî*, s. 314.

3 Ebû Abdurrahmân Sülemî, *Tasavvufta Fütüvvet*, s. 30.

doğruluk.’ diye cevap verdi. Lekeler cimrilik, riyâ ve tamahkârlıktır. Ziyinetler ise cömertlik, tevekkül ve kanaattir. ‘Lâ ilâhe illallâh’ sözü bunların her ikisini de kapsar. ‘İllallâh’ sözü ziyinetleri olumlaman [isbât], ‘lâ ilâhe’ sözü de lekeleri olumsuzlamandır [nefy]. Kul ‘lâ ilâhe’ dediğinde yoldaki her türlü lekeyi ve perdeyi çekip atmış olur. Ardından ‘illallâh’ sözü yüz gösterir ve kulu ziyinetlerin sıfatlarıyla süsler. Sonra ziyinetlerle tezyîn edilmiş bir halde kul Muhammed Mustafâ’nın (s.a.s) huzûruna getirilir ve o da o kulu ‘Ümmetim!’ diyerek kabul eder. Eğer Muhammed Mustafâ’ya (s.a.s) ‘lâ ilâhe’ ve ‘illallâh’ sözünün libâsının cemâli görünmezse onu ‘Ümmetim!’ diyerek kabul etmez, tersine ona ‘Uzak dur, uzak dur!’ der.”⁴

Cemâlnur Sargut

---

4 William C. Chittick, *İlâhî Aşk*, s. 219.

LEYL SÛRESİ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. *(Karanlığı ile) kaplayıp örttüğü zaman geceye,*
2. *Açıldığı zaman gündüze,*
3. *Erkeği ve dişiye yaratana and olsun ki,*
4. *Gerçekten sizin işiniz başka başkadır.*
5. *Bundan böyle her kim malını hayır için verir ve korunursa,*
6. *Ve en güzel olanı doğrularsa,*
7. *Biz onu en kolay yola muvaffak kılacağız.*
8. *Kim de cimrilik eder ve kendini hiçbir şeye ihtiyacı kalmamış görür,*
9. *Ve en güzeli de yalanlarsa,*
10. *Onu da en zor yola hazırlarız.*
11. *Çukura yuvarlandığı zaman malı onu kurtaramayacak.*
12. *Doğru yolu göstermek muhakkak bize aittir.*
13. *Kuşkusuz âhîret de dünya da bizimdir.*
14. *Ben sizi, köpürdüğü köpüren bir ateşe karşı uyardım.*
15. *Ona ancak en azgın olan girer.*
16. *Öyle azgın ki, yalanlamış ve sırtını dönmüştür.*
17. *En çok korunan ise ondan uzaklaştırılacaktır.*
18. *O ki, Allah yolunda malını verir, temizlenir.*

19. *Onun yanında, hiçbir kimsenin karşılığı verilecek bir nimeti yoktur.*

20. *O ancak yüce Rabb'inin rızâsını aramak için verir.*

21. *Elbette yakında kendisi de hoşnut olacaktır.*⁵

• Mekke döneminde nâzil olmuştur. Yirmi bir âyet olup fâsılası ʾ (Elif) harfidir. Adını ilk âyetindeki “leyl” (gece) kelimesinden alır. Ve'l-Leyl, ve'l-Leyli izâ yağşâ sûresi olarak da anılır. Üslûp ve muhteva-sından Mekke döneminin ilk yıllarında indiği anlaşılmaktadır. Tefsir kaynaklarında Leyl Sûresi'nin, Mekke döneminde Müslüman köleleri satın alıp azat etmek sûretiyle servetini Allah yolunda harcayan Hz. Ebû Bekir ile cimrilik yaparak malını ihtiyaç sahiplerinden esirgeyen Ümeyye b. Halef hakkında nâzil olduğu bildirilmektedir (Fahreddin er-Râzî, XXXI, 197). Diğer bir rivayete göre ise sûre, fakir bir aileye yardımında bulunan İbnü'd-Dahdâh (Ebu'd-Dahdâh) adındaki sahâbî hakkında nâzil olmuştur (Vâhidî, s. 254; Âlûsî, XXX, 147).

Mekke'de bu sûrenin indiği dönemde varlıklı müşrik Araplar, yoksullar karşısında insanlıkla bağdaşmayacak derecede bencil ve duyarsız davranıyor, hatta Kur'ân-ı Kerîm'in beyanına göre (Yâsîn, 47), “Allah'ın doyurmadıklarını biz mi doyuracağız?” diyorlardı. Bu sebeple diğer birçok benzeri gibi Leyl Sûresi'nde de temel hedef, Allah'ın birliği inancının yanında sıkıntıların ve nimetlerin paylaşılabilirdiği toplumsal bir ruh ve zihniyeti geliştirmek olmuştur. Sûrede, Allah'ın kendilerine bildirdiği îman esaslarını ve davranış ilkelerini tasdik edip insanlara iyilik ve cömertlikte bulunanlar övülmüş, bunların ilâhî yardıma, dünya ve âhiret kurtuluşuna kavuşacakları müjdelenmiştir. Bunun yanında Allah karşısında bile kendilerini ihtiyaçsız sayacak kadar küstahlaşıp cimrilik yapanların Allah'ın hidâyet ve yardımından mahrum bırakılacakları, böylece günah işlemelerinin daha da kolaylaşacağı, sonuçta “alev alev yanan ateş”i boylayacakları bildirilmiştir.

Sûrenin başındaki yemin ifadeleri, üzerine yemin edilen varlıkların yaratılışındaki olağanüstü durumu, onları yaratan gücün büyüklüğünü göstermekte, ayrıca gelecek konunun önemine dikkat çekmektedir. “En güzel” anlamına gelen 6. âyetteki “hüsnâ” kelimesi tefsirlerde

5 Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 9, s. 275.

“îman, kelime-i tevhîd, İslâm; namaz, oruç ve zekât; ibâdetlerin en güzel karşılığı” şeklinde yorumlanmıştır. Kelimenin bu bağlamda Kur’ân’ın inanç ve davranış ilkelerini ifade ettiği anlaşılmaktadır. 7. âyette geçen ve Allah’ın cömert kuluna kolaylaştıracağı bildirilen “yüsrâ”;“rahatlık ve mutluluk yolu” veya “daha fazla iyilik yapma özelliği, erdemi” olarak açıklanmıştır. Bu son anlama göre âyette, mümin iyilik yapmaya çalıştıkça Allah’ın da kendisinde iyilik iradesini güçlendireceği, nihayet cömertliği onda kişiliğinin ayrılmaz bir özelliği haline getireceği bildirilmiştir. 8-10. âyetlerde ise yoksullara karşı umursamazlığın giderek nasıl cimrilik şeklinde bir kişilik özelliğine dönüşeceği ifade edilmektedir. 12. âyette hidâyetin, 13. âyette dünya ve âhiretin Allah’a ait olduğu belirtilerek insanın iyilik ve kurtuluş yolunu seçme ve o yolda yürüme çabasında Allah’ın yardımına sığınması, dünya huzurunu ve âhiret kurtuluşunu da O’ndan beklemesi gerektiği anlatılmıştır. 17. âyetteki “etkâ” kelimesinin kök anlamı “büyük bir tehlikeye karşı kendine bir şeyi siper edinerek korunmak”-tır (Râgıb el-İsfahânî, el-Müfredât, “vky” md.). Burada ise îman edip hayırlı işler yapmak sûretiyle cehenneme karşı kendini korumayı ifade etmektedir. Sûrenin son âyetlerinde ruhunu arındırmak için servetini iyilik yolunda harcayan, bunu da gördüğü bir iyilik karşılığında değil yalnız Allah rızâsı için yapanların vakti geldiğinde mutlaka memnun ve mutlu edilecekleri bildirilmektedir.

Hz. Peygamber’in öğle ile ikinci namazlarında Leyl Sûresi’ni okuduğu nakledilmektedir (Şevkânî, V, 451). Bazı tefsir kaynaklarında yer alan (mesela bk. Zemahşerî, IV, 262), “Allah, ve’l-Leyl Sûresi’ni okuyan kimseye râzı oluncaya kadar nimet verir, onu zorluklardan kurtarır ve kolaylık sağlar.” şeklindeki hadîsin sahih olmadığı belirtilmektedir (Muhammed et-Trablusî, II, 727).⁶

ÂYET 1-3

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ

ve-l-leyli izâ yağşâ

1. (Karanlığı ile) kaplayıp örttüğü zaman geceye,

وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ

ve-n-nehâri izâ tecellâ

2. Açıldığı zaman gündüze,

وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ

ve-mâ ħalaqa z-zekere ve-l-ünşâ

3. Erkeği ve dişiye de yaratana and olsun ki,

(Elmalılı Hamdi Yazır)

- “Geceye yemin olsun.” Bu sûrenin başındaki yeminler, önceki sûredeki (Şems Sûresi) yeminlerin bir özeti olmakla beraber, sıralanmaları itibarıyla ayrıca dikkate değerdir. Orada nurdan karanlığa geçerek, yok olma ve soyulup çıkarılma âleminde Allah’ı ve nefsi tanımaya giden yol gösterilmiş ve bedeninin karanlıklarında kalanlara sonunda hüsrana ve zarar ile Semûd kıssası anlatılmış idi. Burada ise yokluk karanlıklarından var olup görünme nuruna doğru açılmak, temizlenmek ve gelişmek sûretiyle bekâ billaha (Allah’ta bâkî kalmak) doğru gidilecek ve sonunda rızâyâ erilecektir. O sûre bir korkutma ile son bulmuştu. Bu, korkutma ile başlayıp müjdeye doğru gidecektir. Önceki sûre yok olma ve cezâ hatırlatmasıyla son bulduğu için bu sûreye geceye

yemin ile başlanıp gündüzün ortaya çıkışına, yaratılışın erkek ve dişi ile gelişmesine ve çalışmaların farklılığına geçilmesinde “*Onun sonucundan korkmaz.*” (Şems, 15) hatırlatmasının bir yönünü de açıklığa kavuşturmak vardır. Bir toplumun hatta bütün âlemin helâk ve yok olmasıyla yaratıcıya bir eksiklik, bir ziyan gelmez. Onun kudretine bir duraklama ârız olmaz. O, geceyi gündüz yapar ve dilediği gibi erkeği dişiyi yine yaratarak yaratılışa bir gelişme verir. Bu münasebetle karanlıktan ışığa, korkutmadan müjdelemeye doğru gidilmek ve müjde yolu gösterilmek üzere önce geceye yemin edilmiştir ki, dışımızdaki ve içimizdeki karanlıklara işarettir. Onun için geceye yapılan yemin şu kayıtla kayıtlanmıştır:

“*Bürürken veya bürüyeceği zaman,*” yani karanlığıyla güneşi veya gündüzü veya örtebileceği her şeyi ile ufukları ve hatta gam ve sıkıntıyı, “*Sizleri geceleri ölü gibi uyutan O’dur.*” (En’âm, 60) buyrulduğu üzere ölüm mânâsında olan uyku ve gafleti ile gözleri ve gönülleri, bütün şuur ve nefisleri sarıp bürüyor, kaplıyor olduğu şu âna veya kaplayacağı geleceğe; kısacası şu anda ve gelecekte insanı ayrılıktan birleştirmeye, çokluktan yalnızlığa, görünen âlemden yokluğa götürmek üzere hücum ettiği veya edeceği koyu şiddetli zamana ki, tamamen istila etmiş bulunursa “fenâ-i küll” (tam yokluk) içinde gömülüp gitme hâsil olur.

Bu yeminle önceki sûredeki “*Onu bürüdüğü zaman geceye.*” (Şems, 4) âyetine işaret edilmiş olmakla beraber mef’ulun (tümleç) zikredilmesinde daha çok bir genelleme ve açıklamayıp müphem bırakmak sûretiyle bir korkuya düşürme vardır. Dolayısıyla “leyle” kelimesinin başında bulunan lâm’i cins mânâsına alarak gece cinsinin böyle bir ânına veya bu lâmı ahit mânâsına alarak, hakîkî ve mecazî bütün mânâsıyla en dehşetli gecelerin böyle bir saldırı ânına işaret olabilir. Arapça “izâ” vuku bulma mânâsı ifade etmek ve muzari fiil, “şimdiki” ve “gelecek zaman” mânâsına gelme ihtimalini taşımış olmak itibarıyla bunun şu anda veya gelecekte gerçekleşeceğine de dikkat çekilmiştir. Bu izah şekli ile bunda Semûd’un helâk olma sırası gibi bir beldenin veya bir kavmin battığı, batacağı sırada saran öfke ve elem eserlerini hâlin hikâyesi şeklinde bir hatırlatma ve genel olarak uyku ve gaflet veya şiddet ve sıkıntı ve özellikle Hz. Muhammed’in (s.a.s) peygamber olarak gönderildiği sıralarda dünyayı sarmış bulunan Câhiliye Devri haline ve geleceğe ait olmak üzere de can çekişme hâline veya

kıyâmet koparken olacak korkunç hâllere işaret dahi vardır. Bu kayıt gösteriyor ki gece ile olaylar ve olması mümkün olan şeylere, aslolan asıl yokluğa değil, bilhassa sonradan ârız olan veya olacak olan fânîlik hâlinde geçici yokluk karanlığına yemin olunarak her şeyden önce onun gerçekleşeceğine dikkat nazarları çekilmiştir ki, bu an eşyada “*Yeryüzündekilerin hepsi fânîdir. Celâl ve ikram sahibi Rabb’inin zâtı bâkîdir.*” (Rahmân, 26-27) ve “*Onun zâtından başka her şey yok olucudur.*” (Kasas, 88) âyetlerinin okunduğu andır. Bunu okuyanlar fânîlik hükmünden geçip bâkîlik yönüne giderler. Onlara o fânîlik ânından vahdet nuru ile bâkîlik âlemi tecellî eder. Bu şekilde karanlıktan nura götürülmek üzere buyuruluyor ki:

“*Ortaya çıktığı vakit gündüze yemin olsun.*” Önceki sûrede gündüzün, güneşi ortaya çıkardığı vakte yemin edilmişti. Bunda ise gündüzün kendi ortaya çıkışına yemin edilmiştir. Bunda hak güneşinin vahdetle aydınlanıp İslâm’ın ortaya çıkışına işaret vardır. “*Yağşe*” “bürür” ve “*tecelli*” “ortaya çıkar” fiillerindeki zamirler görünüşte biri gecenin biri gündüzün yerini tutmakla beraber gerçekte ikisi de yüce Allah’ın yerini tutan zamirlerdir. Örtmek de ortaya çıkmak da ona aittir. Bundan dolayı yemin yüce Allah’a döndürülerek buyuruluyor ki:

“*Ve erkeği, dişiyi yaratan o büyük kudret sahibi yaratıcıya*” yahut “*mâ*”nın mastar “*mâ*”sı olmasına göre, onun erkeği ve dişiyi yaratmasına yemin olsun. (*Burada idraksizlikten idrake geçiş anlatılıyor. Gece, idraksizlik yani işin hakikatini anlamamak, ızdırap içinde olmak demektir.*⁷). Bunda ortaya çıkışın tekten çoğa doğru akışına, önceki sûrede düzgün hale getirildiği belirtilen nefsin erkek ve dişi türlerine ayrıldığına, bu hitapların ikisini de kapsadığına, yokları var eden ve çoklukları birleştirerek bir nizama ve düzene koyan yaratıcının birliğine ve hayatta aktivite ve kabiliyetle birleşip bir araya gelme düzeninin önemine dikkat çekme vardır.⁸

İkinci âyette “Gündüzün açılıp parlaması”; ruhunun vücutta âşikâr olması, yani Hakikat-i Muhammedi’nin ya da Peygamber’in vücutta hâkimiyeti demektir.

“Karanlığı ile ortalığı бүürdüğü zaman geceye” âyetinde gece, ruhun bir süre için örtülmesi, yani ruhunu hissetmediğin zamandır. Bu ise gaflet demektir.

7 Derleyenin Notu.

8 Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, c. 9, s. 275-278.

Gece gündüz farkı kalmayan tevhid ehli için “gaflet” ortadan kalkar, ama tevhid öncesi insan, geceyi ve gündüzü ayrı ayrı hissettiği zaman, buna iki şekilde bakar; nefsiyle veya aklıyla... Yani geceyi ve gündüzü ayrı ayrı idrak edip sorgulayan şey, aklın ve nefsidir. Akıl ve nefis tekâmül edip birlik hâlinde olmazsa nefis her duyduğu hazzı nefsanî sanabilir. Ruhun aldığı hazzı idrak edemez. Mesnevî’deki Arâbî hikâyesinde olduğu gibi Arâbî ve karısının tek vücûd olup bir sultana gitmeye karar verdiği gibi, eğer nefsinle aklın da bir olup bir sultana gitmeye karar verirse, o sultan “ruh”undur. Arâbî ve karısının gittiği sultan mürşittir, ama vücudunda senin mürşidin senin ruhundur.

Anlaşıyor ki üçüncü âyetteki erkek ve dişi ile sadece erkek ve dişi cinslerine değil, iç âlemimizdeki nefsin dişi, aklın erkek oluşuna da işaret ediliyor. Yani erkek ve dişi birbirini tekâmül ettirdiği gibi vücut içinde akıl ve nefis de birbirini tekâmül ettirir. Dolayısıyla içimizdeki bu zıtlıklarla birliğe varışımız anlaşılıyor.⁹

- “(Karanlığı ile etrafı) bürüyüp örttüğü zaman geceye”, yani güneşi kuşatıp örttüğünde ve gizlediğinde geceye yemin ederim. Ya da karanlığı ile mahlûkatı, cansızları, itaatkâr ve âsî her şeyi kapladığında geceye yemin ederim. Nitekim şairin biri bu mânâda şöyle diyor:

Karanlığı çökmüş gecenin, uykuda âsîler!

İbâdette Rabb’ine, uyur mu âbidler!

Gecenin karanlığının çekilmesiyle “Açılıp ağardığı vakit gündüze,” “Erkeği ve dişiyi yaratana yemin ederim ki,” üreme özelliği olan her türlü erkek ve dişi cinslerini yoktan var eden, kudreti yüce ve her şeye kâdir olan yaratana yemin ederim. Bazılarına göre âyet metnindeki erkek ve dişiden maksat Hz. Âdem ve Hz. Havvâ’dır. Bu anlayışa göre, erkek ve dişi kelimelerinin başlarındaki “elif-lâm” takısı “ahd” içindir. Nitekim Allah Teâlâ buna şöyle işaret eder: “Ey insanlar! Doğrusu Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık...” (Hucurât, 13). İbn Mes’ud’un bu âyeti “ve’z-zekeri ve’l-ünsâ” şeklinde okuduğu rivâyet olunur.

Alkame der ki: “Şam’a geldiğimizde yanımıza Ebu’d-Derda (r.a) geldi. Bize, ‘İçinizde Abdullah Mes’ud’un kıraatini bilen var mıdır?’ dedi. Orada bulunanlar beni gösterdiler. Ben de, ‘Evet ben o kıraati biliyorum.’ dedim. Ebu’d-Derda, ‘İbn Mes’ud bu âyeti nasıl okuyordu?’ diye

9 Derleyeninin Notu.

sordu. Ben de, ‘ve’z-zekeri ve’l-ünsâ şeklinde okuduğunu duydum.’ dedim. Ebu’d-Derda, ‘Ben de bu şekilde biliyorum. Allah’a yemin ederim ki, Resûlullah’ı (s.a.s) âyeti bu şekilde okurken kulaklarımla işittim. Şu insanlar benim bu âyeti ‘*vemâ haleka*’ şeklinde okumamı istiyorlar. Vallahi onların isteklerine uymayacağım.’ dedi.”¹⁰

- “*And olsun örttüğü zaman geceye...*” Burada ruhun nurunu örttüğü zaman nefis zulmeti gecesine ve “*açılıp ağardığı...*” zaman ruh nuru “*gündüzüne*” yemin ediliyor. Bu ikisinin bir araya gelmesinden de Rahmân’ın arşı olan kalbin varlığı zuhur ediyor. Çünkü bu ikisinin bir araya gelmesinden zuhur eden kalbin iki yüzü vardır; ruha bakan yüzüne “Fuad” denir; irfanı, hakikatleri bununla algılar. Bir yüzüne de “Sadr” denir, bununla da sırları muhafaza eder. Mânâlar burada somutlaşır. Kudreti büyük; kâdir, hikmeti göz kamaştırıcı hakîm “*erkeği...*”, yani ruhu “*ve dişiyi*”, yani nefsi yarattı; işte bunlardan da kalp doğdu.¹¹

İçimizde mânevî mânâyı örtüp kendi nefsimizi ortaya çıkarttığı zaman geceye, o mânâdan bizi yok edip aklı ortaya çıkarttığı zaman gündüze ve ikisinden de kalpte ezeli ve ebedî Allah aşkını yerleştirdiği anda dişi ve erkeğe, yani onların yaratılmışlığındaki çocuklarına, yani kalbe yemin ediliyor. Demek ki nefsim örtünce benliğimi geceye; aklım bunu aşikâr edip beni nefsimden kurtarıncâ -yani levvâmeye geçince- gündüze; bu ikisinin birliğinden dolayı, yani hem sıkıntı çekmemin lütuf olduğunu, hem nefsâniyetimin de lütuf olduğunu, fakat sonra rahmâniyetle onu düzeltmenin önemli olduğunu anlatan nefis ve ruha teşekkür edilmesinin, kalp çocuğunun ancak böyle doğacağı ve daimî kabul hâlinde olmanın önemi anlatılıyor.¹²

- Allahu Teâlâ’nın bu âyetlerde yemin ettiği şeylerle iç âlemdeki durumlara işaret edilmektedir. Cenâb-ı Hak gece gibi olan mânevî perdeye yemin etti. O, perdeli kalpleri sardığında insan karanlık içinde kalır. İlâhî tecellî ise gündüze benzemektedir. O, safî kalpleri sardığında kalp aydınlık olur. Kalbin perdelenmesi celâl ve kahır tecellîsi, kalbin nurla aydınlanması ise cemâl ve lütuf tecellîsidir.¹³

10 İsmail Hakkı Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l-Beyân Tefsiri*, c. 10, s. 63-64.

11 Muhyiddin İbn Arabî, *Tefsir-i Kebir Te’vilât*, c. 2, s. 1457.

12 *Derleyenin Notu.*

13 İbn Acibe el-Hasanî, *Bahrü’l-Medîd*, c. 11, s. 30.

GECE VE GÜNDÜZÜN SIRRI

LEYL SÛRESİ

Mekke döneminde inen ve 21 âyetten oluşan Leyl Sûresi; hüsnâyı tasdik, takvâ ve Allah rızası için infak etmenin öneminden bahsetmektedir.

Hüsnâyı tasdik, "Allah'ın isimlerinin gerektirdiği neticeleri kabul etmektir." Hüsnâyı tasdik'ten gaye; hiç kimseyi kınamamak, hiç kimsede abes görmemek, herkesin kendi vazifesini yaptığını kabul etmektir. Çünkü herkes ezeli ismine göre hareket eder. Bu durumda kınanacak hiçbir şey yoktur. O halde bize düşen, herkesin ezeli ismine göre hareket ettiğini kabul etmek, ancak hareketi yapma şeklinden dolayı cezâ göreceğini bilmektir. Yani zarar verirse karşılığında o da zarar görecektir; iyilik yaparsa karşılığında o da iyilik görecektir.

Abdülkâdir-i Geylânî, gerçek takvâyı şöyle açıklar: "Kalbindeki bütün düşüncelerini toplayıp bir tabağın içine koysan ve onu üstü açık bir halde çarşıda bütün halka sunsan, eğer onda utanacağın bir şey yoksa, işte bu, takvâdır."

Sülemî infak etmeye dair şu hadisi nakleder: "Hz. Aişe'nin (r.a) şöyle dediği rivâyet edildi: Allah'ın Resûlü'ne (s.a.s) bir koyun hediye edildi. Koyunu taksim etti. Dedim ki: 'Bize sadece boynu kaldı.' Allah'ın Resûlü (s.a.s) buyurdu ki: 'Bize boynu hariç tamamı kaldı.'"

ISBN: 978-605-9901-77-2

9 786059 901772

NI
NEFES